

sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti vincitur obtineri per praeium? Ex qua re agitur, ut ipsi quoque, qui sacros ordines appetunt, non vitam corrigere, non mores componere studeant, sed divitias, quibus honor sacer emitur, satagant congregare. Hinc fit etiam, ut insontes et pauperes a sacris ordinibus prohibiti despectique resiliant. Et dum innocentia pauperis displicet, dubium non est, quod praeium illic delicta commendet; quia ubi aurum placet, et vitium. Hinc igitur non solum in ordinatis et ordinati animam lethale vulnus infigitur, verum etiam excellentiae vestrae regnum, vestrorum episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus juvari debuerat, praegravatur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed praemiorum copia suffragatur, restat, ut nihil sibi in honores ecclesiasticos gravitas, nihil defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, qui fortassis fuerat ulciscendus adducitur; atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur.¹

Haec Gregorius. Ex cuius doctrina et aliis jam adductis rationibus satis constat quod tertio diximus, nempe esse has concessionem in grave scandalum et damnum ecclesiae.

Quod etiam de concessionibus, quas legati vel nuntii apostolici in provinciis faciunt, est intelligendum. Ita enim de eorum quaestu et avaritia scandalizantur et gravantur provinciae, ut summo beneficio deputent, si huiusmodi negotiatores ad eas non mittantur, quum tamen olim summae adscriberent gratiae, si ad eas mitterentur, quia lassati et non suffareinati redibant.

Ex his autem tribus etiam constat responsio, quam dedimus ad quaestionem in tertio sensu eam intelligendo, nempe non licere pro huiusmodi concessionibus seu usu potestatis in eis concedendis pecuniam, ut Romae fit, ca-

¹ Ep. IX, 110 ad Theodericum et Theodebertum reges Francorum; Migne P. L. 77, 1039. Jaffe 2. edit. n. 1744.

pere. Quod constat, quia sic saepe intervenit simonia, semper autem ejus species et scandalum; et haec committere pontificem vel ejus ministros non licet, ut in sexta suppositione probavimus. Constat etiam, non licere pro usu potestatis spiritualis commodat temporale eo modo percipere. Per quod etiam patet responsio ad quaestionem in tertio sensu intellectam.

Caput V. Objectiones nonnullae diluuntur.

31. Superest tamen respondere III. ad nonnullas rationes, quae contra hanc responsonem agere videntur.

Quarum prima est: Simonia est emptio vel venditio rei spiritualis. Ergo ubi temporale non accipitur vel datur quasi pretium, non potest esse simonia; ideo, licet jura quaedam quasi simoniaca damnent, praesument potius illud, quod affirmant, et de jure positivo statuunt poenas simoniae debitas; quum ergo de papa praesumi non debeat, quod accipiat commodum temporale quasi pretium, et non subsit juri positivo, fit, ut non possit in his committere simoniam. Ad hanc rationem respondetur negando, semper requiri ad hoc, ut committatur simonia, quod temporale existimetur ut pretium, sed sat esse, ut ob id mens utentis potestate corrumpatur, abutens illa ad lucrum et non ad aedificationem. Tunc enim, licet non propria, est tamen quaedam metaphorica venditio, quia temporale commodum, ac si existimaretur pretium, mentem inclinat; quod sufficit ad constituendum simoniacum etiam papam, ut supra probavimus. Nec est alienum a ratione praesumere etiam de pontifice, quod lucro interdum moveatur; quia quum quandoque constat, eum non moveri aedificatione ecclesiae quasi fine (si videlicet potius dissipat quam aedificat), fit probabile, quod propter temporale bonum moveatur; dicente Domino: „Qui non est mecum, contra me est.“¹ Ubi autem vel certum est vel saltem dubium, quod hac utitur potestate ad aedificationem, tunc pro eo est

¹ Luc. 11, 23.

praesumendum, licet etiam jura quandoque praesumant simoniam, ubi forte non est, si cesset mentis corruptio. Et ideo in c. Etsi quaestionis De simonia decernitur, non fuisse simoniam, magnatem quandam equum offerre cardinali, qui pallium archiepiscopale fratri magnatis daturus venerat, quod tam parvum donum a tanto viro concessum cardinali non putaretur mentem illius potuisse corrumpere. Quod tamen non habet locum in re, de qua loquimur; quia tam multa sunt, quae annuatim pontifici et aliis ministris dantur, ut timeri possit corruptio, quum potestate abutuntur. Licet ergo praedicta jura quandoque praesumant simoniam, ubi vere non est, quia tamen merito illam praesumunt ob speciem mali, quae in illis actionibus apparet, summus pontifex tenetur etiam hujusmodi praesumpta simoniaca vitare; quia licet non subsit juri positivo et ideo ab ejus poenis sit immunis, subest tamen juri divino et naturali, quae jubent ab omni specie mala et scandalo cavere et leges etiam positivas non exponere contemptui, praesertim ob quaestum, sed potius quantum in se est honorare.

Secunda ratio est, quia ob sustentationem licite potest quis accipere temporalia, ut supra probatum est; ergo licebit pontifici et aliis ministris tantam pecuniam, ut sustentationem, accipere. Respondemus, licere quidem accipere sustentationem, sed non ad hunc modum. Opus enim est, ut jam diximus, 1° ut quis egeat sustentatione; 2° ut moderata sit illa, quam accipit; 3° ut sine scandalo accipiatur. Quod plane scandalum inveniri in hoc modo accipiendi probavimus; ultra hoc, quod posset videri quibusdam, quod pontifex habeat patrimonium, unde moderate sustentetur, et quod immoderate accipiat ex usu potestatis.

32. Tertia ratio est, quia pontifex potest imponere subsidium fidelibus, unde vivat; sicut videmus imposuisse decimas, ut alii ministri sustentarentur; ergo potest accipere taxas, quasi tributum et subsidium, unde vivat. Respondemus, licere imponere subsidium, sed ita, ut ipse egeat et moderatum sit et justa proportione distributum

et sine specie mali et scandalo; quae omnia in his taxis, quae in usu potestatis spiritualis recipiuntur, desiderantur. Ideo minime imponendae sunt per modum subsidii. Licet tamen, si Joanni Andreae¹ credimus, imponere clericis vigesimam decimae, ut ex illa pontifex et cardinales et legati et necessarii officiales sobrie vivant; quae vigesima per episcopos esset colligenda. Liceret etiam, ut videtur cardinali Cameracensi,² taxare certam summam, quae sufficeret praedictis alendis, et illam distribuendam et colligendam per episcopos constituere. Liceret tertio, portionem aliquam ex pinguibus episcopatibus et abbatibus et aliis beneficiis annuatim colligere, modo necessaria tantum colligerentur et necessarii deputarentur cardinales et alii ministri, suppresso officialium et officiorum inutilium numero et etiam cardinalium, modo etiam deinceps tam pontifex, quam legati et alii gratis omnia spiritualia expedirent.

Quarta ratio est: Secundum jura ob consuetudinem licet temporalia accipere, dum ministrantur spiritualia, ut patet 10. q. 3. c. Relatum;³ De simonia c. Ad apostolicam, c. Quum sit Romana, c. Dilectus filius; et De censibus c. Quum apostolus;⁴ et De praescriptione c. Quum ex officio;⁵ et De praebendis c. Significatum.⁶ Quum igitur introducta sit consuetudo hujusmodi temporalia accipiendi pro usu potestatis spiritualis, licebit ea accipere. Respondetur, licere quidem accipere ob consuetudinem non qualemcunque, sed quae bonum habuit initium et probata est ab ecclesia; qualis non est ista, sed potius corruptela, quia turpis est et mali speciem habens et scandalizans. Ideo licet fidelis cogi possit coram praelato, ut servet laudabilem ecclesiae consuetudinem, ut habetur c. Ad apostolicam De simonia, non tamen cogi jure potest, ut istam corruptelam servet, quia esset cogere ad peccandum.

¹ Joannes Andreae, celebris canonista saec. XIV., commentarios edit in Decretales, in Clementinas et in regulas Sexti.

² Vide supra pag. 369 not. 1.

³ C. 9.

⁴ C. 16 (II, 26).

⁵ C. 6 (III, 39).

⁶ C. 11 (III, 5).

Quinta ratio est: Potest accipi temporale, quod lege statutum est, ut ministri sustententur; sic enim episcopi et alii ministri decimas accipiunt, unde vivant. Ergo quum sit quaedam tacita lex, tantum quemque solvere iubens, quia gratiam accipit, licebit illud accipere. Respondetur, licere accipere statutum justa lege, sed non iniqua; qualis est illa, quae hujusmodi taxas solvere praeciperet. Esset enim contra evangelium, quod jubet gratis dare gratis acceptum; foveret etiam scandala et mali speciem. Ideo nec est lata talis lex a sede apostolica, sed abusus est potius, malis moribus utentium confirmatus.

33. Sexta ratio est: Secundum jura licet pecunia multare in poenam peccati, ut patet De simonia c. Ad aures, c. Nemo etc.; licebit igitur ab his, qui jam peccarunt, aliquid accipere, quum absolvuntur; imo ab omnibus videtur posse accipi, quia quum accipiant spiritualia et non offerant temporalia, ingrati videntur, et ideo in poenam pecunia multandi. Respondetur concedendo, licere imponere pecuniam in poenam peccati, sed ita, ut libere prius concedatur absolutio, et pecunia, quae post datur, expendatur in pios usus, et non serviat privato lucro; hic autem contra fit, quia negatur absolutio non prius solventi, et, quod solvitur, male dilapidatur. Neque valet dicere, papam quidem libere concedere gratiam, sed datarium detinere supplicationes ingratias. Est enim id merus fucus; tum quia, ut vidimus, gratiae libere concessae a papa nihil valent, si supplicationes non redduntur a datario et bullae expediuntur; tum etiam quia indecorum valde videtur, si pontifex vere concederet gratiam gratis, ut debet, et datarius eam negaret contra mentem pontificis, vel saltem eam venderet, sicut Giezi vendere voluit donum, quod Eliseus gratis concesserat, quod tamen impune abire non sivit Eliseus lepra eum percutiens.¹ Si autem pontifex non serio concedit gratiam, videtur quaedam astutia; quam Paulus a se rejiciens ait: „Sed esto, ego vos non gravavi, sed quum essem astutus, dolo vos

¹ Supra pag. 335 et 353.

cepi. Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos? Rogavi Titum, et misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? Nonne eodem spiritu ambulavimus? Nonne eisdem vestigiis?² Debet igitur datarius imitari Titum, et non Giezi, concedendo gratis et non vendendo, quod papa gratis concessit; alioqui vel contrarius esset pontifici vel astutia circumveniret³ et dolis, si Paulo credimus. Non est igitur ad rem, quod dicitur, eos, qui gratiam a pontifice suscipiunt, multari posse ob ingratitudinem, quia non offerunt temporalia susceptis spiritualibus; hoc, inquam, non est ad rem; tum quia, donec litterae expediuntur, nullam gratiam susceperunt, pro qua gratiam referre debeant; tum quia, etiam litteris expeditis, non debent pecuniam pontifici, quia gratis gratiae sunt concedendae et sine scandalo; maxime quia, quum causa subest, tenetur papa dispensare, ne abscondat talentum sibi ad aedificationem concessum; et ubi non teneretur, saltem quum dispensare vult, tenetur id gratis facere ex Domini praecepto.

Septima ratio, quia si non liceret hujusmodi taxas pro usu spiritualis potestatis accipere, errasset pontifex, qui hactenus eas acceperunt, et errasset ecclesia eos secuta, quod inconveniens videtur. Respondetur, facile solvi hoc argumentum a considerante duplicem esse errorem, alterum in moribus, alterum in doctrina; et rursus in doctrina dupliciter posse intelligi errare pontificem; aut enim consideratur quatenus pontifex est et e cathedra docens et definiens post canonicam rerum discussionem, aut consideratur non ut pontifex extra cathedram vel cogitans vel docens in moribus. Igitur non est dubium, quin erraverint multi pontifex, qui et ipsi homines fuere, circumdati infirmitate. In doctrina quoque privata errare possunt, quia „omnis homo mendax.“⁴ E cathedra autem definiens, ut dictum est, non possunt errare; et hoc non ex se neque propter se, sed ob pactum et assistentiam

¹ II. Cor. 12 16—18.

² Ms. *interreniret*.

³ Rom. 3, 4.

Domini et Spiritus ejus, qui ob ecclesiae bonum, ne sequens ducem caecum praecipitetur, pontifici assistit, ne ita definiens erret et alios, qui eum sequi tenentur, errare faciat. Quia igitur simonia error est in voluntate et moribus existens, potuerunt id vitium committere pontifices, sicut potuerunt private in doctrina de eo errare; et in his non periclitatur ecclesia, quia non tenetur sequi neque sequitur privata vitia et errata pontificum. Non erravit autem in publica doctrina pontifex e cathedra definiens, licere hujusmodi taxas pro usu spiritualis potestatis accipere, quia nulla talis exstat definitio, imo multa exstant decreta huic abusui contraria.

34. Octava ratio: Si illicitum esset commodum temporale modo dicto percipere, deberet igitur pontifex lucra ista vitare; quod si faceret, et odium multorum incurreret et multum sedis apostolicae honori detraheret et ejus redditus minueret non sine gravi damno non solum proprio, sed etiam cardinalium, qui inde aluntur, et officialium, qui inde redditus percipiunt officiorum, quae bona fide emerunt et ideo injuste ex hac re gravantur. Respondemus, in primis quod attinet ad redditus, debere prius considerari, an licite ex ita acceptis pro usu spiritualis potestatis redditus proveniant, an vero illicite. Nam si licite haberi possunt, movere fortassis deberet hoc argumentum. Fortassis dixi, quia re vera, quamvis licite haberentur et sine scandalo, adhuc tamen, si magis expediret ad ecclesiae adificationem illis carere, hoc esset praeeligendum. Nunc autem res est magis perspicua, quia, postquam multis modis ostensum est, illicitum esse ex usu potestatis spiritualis modo jam dicto lucrari, frivolum est allegare rerum temporalium jacturam; quia nihil prodest universum mundum lucrari cum animae detrimento.¹ Quinimo ex defectu fiduciae divinae et in Deo fortitudinis oriuntur hae timidae rationes; quia alias sciremus, non defuturum in sua promissione illum, qui dixit: „Quaerite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia ad-

¹ Mat. 16. 26.

jiicient vobis;“¹ maxime quum constet hos abusus a paucis annis, hoc est, ut fertur, a tempore Sixti IV. vel Alexandri VI. percubuisse; ante quos² tamen sustentabantur pontifices et trahebant ad ecclesiae obedientiam integra regna, ex quorum devotione etiam in temporalibus crecebat apostolica sedes; quae tamen post istas mundinas videmus decessisse et emolumenta multa ab ea subtraxisse. Quae omnia debemus huius mercatoribus, qui videntur zelare pro ecclesia et apostolica sede, quum potius re vera lugeant imminentem casum Babylonis, cujus divitiis ditati sunt. His ergo neglectis, sperandum est in Domino, cui non deerunt modi providendi ecclesiae suae, si illi, qui superius³ recitati sunt ex Joanne Andreae et cardinali Cameracensi, non placuerint. Ut enim regnum iisdem virtutibus, quibus comparatum est, conservatur et contrariis vitiis perditur, ita ecclesiae divitiae, quae fide et terrenorum contemptu prae Christi amore comparatae sunt, eisdem retineri debent, sicut infidelitate et sordida avaritia dilabuntur.

Quod vero ad officiales attinet, qui officia bona fide emerunt, poterit paulatim illis satisfieri. Quod si fieri non posset, nec ob id praetermitti deberet tam publicum bonum; quia etiam quum emerunt officia, debuerunt scire, quandoque futurum esse, quod jure fieri debebat. Iniquissima enim fuisset conditio, si ea lege emerent officia, ut nunquam curiae abusus corrigenterent. Ex quibus tamen, ut diximus, potius perdunt, quam lucrantur. Dum enim nolunt, ut pharisaei, parcere Christo, ut conservent locum et gentem, et Christum et locum et gentem amittunt; quibus tamen unus Christus incolumis omnia servasset.

35. Ut ergo non debet movere reddituum jactura, ita nec timeri debet odium. Boni enim et veri Israelitae potius amabunt pastorem ecclesiam purgantem; et solum odio habebunt illi, quos Deus odit; de quibus ait scriptura: „Odio habuerunt corripientem in porta, et loquentem per-

¹ Mat. 6. 33.² Ms. quem.³ Videlicet pag. 373.

fecte abominati sunt.⁴¹ Recte proinde consulebat Petrus Clementi dicens: „Si te multi e fratribus propter rigorem justitiae odio habuerint, ex hoc quidem non laederis, sed ex hujusemodi odiis amor tibi conciliabitur Dei. Et ideo satage magis et refuge, ne lauderis ab iniquis, et ne a pessime diligaris agentibus, sed potius propter justitiae dispensationem et aequissimam² regulam disciplinae a Christo laudari merearis.“³ Anacletus ei consentiens ait: „Nihil illo est pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere noluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna perniciēs. Nullus ergo pastorum placere lupis et gregibus ovium potest.“⁴ Quod autem de odio dictum est, id et de honore dicendum. Quamvis enim pravis et his, qui gloriam ab invicem quaerunt, ingloriosum fortassis videatur, si curia, eliminatis eorum spurcitiis, et pompa et luxu ab ea fugatis, sobrie et juste et pie conversetur, ipsi tamen Deo et Deum amantibus et apud eum, ut fides docet, gloriam quaerentibus videbitur gloriosissimum. Sicut e contrario ignominia et abominatio plenum est, si domus et curia et urbs Christi vicario commissa sordidissimis sacrorum mercatoribus et nummulariis in hoc ipsum servientibus, et meretricibus, cum quibus male parta profunduntur, plena sit, et in ea nulla sit imitatio sanctorum apostolorum et sanctorum pontificum, qui eos secuti sunt, sed potius scribarum et pharisaeorum, imo et sacerdotum idolorum, atque adeo ipsorum daemonum, qui in idolis loquebantur. Hos enim plane imitantur, qui quaestum existimant pietatem,⁵ et non quae Christi sunt, sed sua, non fructum, sed datum quaerunt.⁶

Nam phariseos ideo maxime reprehendit evangelium, quia praetextu religionis avaritiae vacabant, comedentes

¹ Amos 5, 10.

² Hinschius h. l. legit *aequissimam*.

³ Pseudoisidoriana epistola Clementis I. papae prima c. 16; Mansi I, 111; Hinschius, Decretales pseudoisidorianae p. 35.

⁴ Pseudoisidoriana epistola Anacleti prima c. 8; Mansi I, 598; Hinschius p. 69.

⁵ I. Tim. 6, 5.

⁶ Phil. 2, 21; 4, 17.

domos viduarum.¹ Sacerdotes quoque idolorum patres ut quaestuosos et petaces irrident, Tertulliano dicente: „Majestas quaestuarum efficitur; circuit cauponas religio mendicans; exigitis mercedem pro solo templi, pro aditu sacri; non licet deos nosse gratis, venales sunt.“² Haec ille; cui Lactantius consentiens ait: „Itaque sub obtentu deorum avaritia et cupiditas colitur; credunt enim, deos amare quidquid ipsi concupiscunt.“³ Et paulo inferius: „Veniunt igitur ad deos non tam religionis gratia, quae nulla potest esse in rebus male partis et corruptibilibus, quam ut aurum oculis hauriant, nitorem laevigati marmoris aut eboris adspiciant, ut insignes lapillis et coloribus vestes vel distincta gemmis fulgentibus pocula insatiabili contemplatione contrectent. Et quanto fuerint ornatiora templa et pulchriora simulacra, tanto plus majestatis habere creduntur; adeo religio eorum nihil aliud est, quam quod cupiditas humana miratur?“⁴ Daemones quoque ipsi, ut avaris sacerdotibus satisfacerent, petaces erant. Nam quum Apollo prospera aliquibus praedicebat, admonebat eos, ut quum illa evenirent, sui recordarentur. Unde teste Nazianzeno vulgare erat illud plebium: Sine aere nequaquam oraculum edidit.

Modus igitur verus honorem comparandi non est per ista, quae alta sunt coram hominibus et abominabilia coram Deo, sed per veram Jesu Christi et sanctorum ejus imitationem. De quo pulchre et sapienter Bernardus ait epist. 42.: „Et ut brevi omnia sermone concludam, si his credideritis, in omnibus exemplo apostoli honorificabitur ministerium vestrum,⁵ ministerium, inquam, non dominium; ipsum itaque honorificabit, non vos; nam qui quaerit, quae sua sunt, se cupit honorari, non ministerium. Honorificabitur autem non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis aedificiis, sed ornatis moribus, studiis spiritalibus, operibus bonis.“⁶

¹ Mat. 23, 14.

² Apologeticus c. 13; Migne P. L. 1, 346.

³ Divin. instit. l. 2. c. 7; Migne P. L. 6, 284.

⁴ Migne 285.

⁵ Rom. 11, 13.

⁶ Migne P. L. 182, 812.

36. Nona ratio est, quia dispensatio, ut iuristae ajunt, est vulnus quoddam juris, quia solvere videtur ejus rigorem et recititudinem; potest igitur hujusmodi damnum pecunia compensari, ut in compositionibus fit, et ut licebat in lege veteri vota pecunia redimere, ut ex Levitico c. 27. patet. Respondetur, dispensationem ex causa factam non laedere, sed juvare jus, quia illa erat mens legislatoris, et ita exigit harum rerum natura; et ideo, quum causa subest, nullum damnum est, quod pecunia debeat compensari. Si autem sine causa est et injusta, non debet iniustitia vendi, nec potest tale damnum pecunia resarciri. In Levitico etiam sacerdos non dispensabat; et ideo pretium non dabatur pro dispensatione vel usu spiritualis potestatis, sed potius pro re oblata, de qua jam decreverat lex, ut pretio commutari posset.

Caput VI. Conclusio.

37. Quum igitur rationes, quae licere suadent pro usu potestatis spiritualis commodum temporale (ut Romae fit) accipere, nullius momenti sint, et quae id illicitum probant, scripturis sanctis et sanctorum decretis et Christi et sanctorum exemplis inhiantur, fit, ut amplectendae sint, et responsio, quam ad propositam quaestionem juxta ejus tertium sensum dedimus, sit amplectenda et probanda.

Ex qua et aliis superius propositis et pro ingenii mei tenuitate discussis constat, licere quidem commodum temporale accipere pro usu potestatis spiritualis, id est ut sustentatus minister possit potestate gratis uti, quod in prima hujus quaestionis parte probavimus; minime autem licere id accipere quasi pretium usus potestatis, ut deduximus in parte secunda; sicut nec licet pro illo usu taxatum quid (ut Romae fit) accipere, ut in tertia parte conclusimus.

Quae omnia non solum iudicio sanctae matris ecclesiae et sacrosanctae sedis apostolicae, sed cujusvis melius sentientis, conscius infirmitatis et ignorantiae meae, libens

submitto, paratus corrigere, si quid fuit erratum in his, quae hactenus dixi.

Quibus hoc unum addam, quod etiamsi in his pecuniarum et munerum taxis, quae in gratiarum spiritualium expeditione dari et recipi solent, nihil esset peccati vel scandali, adhuc tamen salubrius esset consilium, omnino ab his abstinere; quia in ineundis consiliis non solum respiciendum est, quid liceat, sed potius quid expediat; dicente apostolo: „Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt; omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.“¹ Quia ergo juxta concilium secundum Turonense „cauta est in salutem provisio, ad effugiendam culpam delicti aditum delinquendi repellere.“² quum non sit dubium, plus oculi aditum delictis excutiendo manus ab omni munere, non debet etiam dubitari, quin salubrius et tutius sit, ut hoc consulari et executioni mandetur, e curia, imo ex Dei ecclesia omnem occasionem ambitionis et simoniae amputando; quia, ut Lucius papa ait, „sicut simoniaca peccatis sui magnitudine alios morbos vincit, ita sine dilatione mox, ut ejus signa per aliquam personam claruerint, de ecclesia Dei debet eliminari atque repelli.“³

38. Cui Bernardus omnino consonat, cujus verbis libet hanc quaestionem concludere. Ait igitur ad Eugenium mores quorundam curialium describens: „Tanta est impudentia nonnullorum, ut quum manifestae ambitionis purigine scateat tota facies causae eorum, non erubescant audientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum conscientias, in quo vel suae solius satis poterant confundi iudicio. Non fuit, qui retunderet attritas frontes; et ideo plures facti sunt et magis induruerunt. Sed et nescio quomodo vitiosus conscientias vitiosorum non refugit; et ubi omnes sordent, unius foetor minime sentitur. Quis enim unquam, Verbi causa, avarum avarus, immundum

¹ I. Cor. 6. 12.

² Ex can. 27. hujus concilii habiti a. 567; Mansi 9. 790.

³ Textus incertae originis; ex Decretal. I. V. tit. 3. cap. 6.

immundus, luxuriosum luxuriosus erubuit? Plena est ambitiosis ecclesia. Non est jam quod horreat in studiis et molitionibus ambitionis, non plus quam spelunca latronis in spoliis viatorum. Si Christi discipulus es, ignescat zelus tuus, exurgat auctoritas adversus impudentiam hanc et generalem pestem. Intuere Magistrum sic facientem et audi dicentem: Qui mihi ministrat, me sequatur.¹ Non parat aures, ut audiat, sed flagellum, quo feriat. Verba nec facit nec recipit. Nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniens. Causam tamen non tacet, quod videlicet domum orationis, negotiationis fecissent. Ergo et tu fac similiter. Erubescant vultum tuum huiusmodi negotiatores, si fieri potest; si non, timeant. Et tu flagellum tenes. Timeant nummularii, nec fidant in nummis, sed diffidant; abscondant aes suum a te, scientes effundere, quam accipere paratiorem. Hoc studiose et constanter agendo multos lucrificas, turpium sectatores lucrorum honestioribus officiis vindicando; multos, ne vel audeant huiusmodi attentare, servabis. Adjice illud, quod non parum proficiet et ad ferias, quas tibi suadeo. Ita nempe non pauca tibi momenta temporum redimes ad vacandum considerationi, quaedam, ut dixi, negotia nec audiendo, quaedam aliis committendo, quae tua digna putaveris audientia, fideli quodam et accommo ipsi causae compendio terminando.²

¹ Joh. 12, 26.

² De consideratione lib. 1. c. 10. 11; Migne P. L. 182, 741. 742.

III.

Quaestiones theologicae de vectigalibus.

Tota haec tractatio vectigalium sive exactionum ad quatuor capita redigi potest. 1. Agemus de variis nominibus, quae impositionem sive exactionem aliquam denotant; et in quo illa conveniant, in quo inter se differant, quid unumquodque illorum significet, et unde suam originem ducant. 2. Redigemus omnia exactionum genera ad tria capita; aut enim sunt justa aut injusta aut dubia. In quibus videbimus, quid viri docti de hac re sentiant, tum etiam quae sint conditiones, quae exiguntur ad iustitiam omnium exactionum. 3. Proponemus nostram sententiam. 4. Objectiones adversariorum solventur. His omnibus absolutis tota haec disputatio absoluta erit.

Caput I. Varia genera exactionum.

Haec sunt potissima genera exactionum, ad quae reliqua omnia redigi possunt: Pensio, census, tributum, pedagium, vectigal, tallia, collecta, praestantia, angaria, perangaria, munus et alia, quae postmodum adnumerabimus.

Haec omnia in hoc conveniunt quod sint publicae exactiones, sed in hoc differunt, quod pensio publica, census publicus et tributum idem fere significant. Sunt enim haec pretia, quae principi vel reipublicae vel communitati debentur de proprio solo, sive de terrae nascentibus, pro